

Min egen kjære Moder.

I Dag den 17 ere vi komne ind på vor Losseplads efter en Rejse på 28 Dage, og dette korte Tidsrum er vel den indholdsrigeste Periode i mit Liv, og den som forhåbentligt vil bære velsignede Frugter for min Fremtid, i alt Fald vil jeg ingensinde glemme denne Jul og Nytår, ja jeg har denne Gang meget at skrive om, og Indholdet af mit Brev bliver vist noget mere interessant end sædvanlig; men lad mig nu først bringe dig, kjære Moder, og mine Søskende min bedste Tak for Juleønsker, Breve, Kort og Fotografier. Jeg fik i Dag ikke mindre end 7 Breve: Dine til New York af 14/12, af 25/12 til Exmouth (indesluttende et fra Alfred) af 31/12, 12/1, Ingeborgs og Alfreds af 7/12 (NewYork), 4/1 og et fra Kamma. Jeg synes, at dine Fotografier ligne udmærket, og jeg er umådeligt glad for dem, ligeledes tusind Tak for det lille Prospekt af Ørstedsparken, det er meget smukt, hils I og Tak for hendes Julekort, der er så smukt og smagfuldt. Den 18. December 1892 gik vi fra Amerika, det var ikke så videre koldt, om end det jo nok bed lidt i Næsen; men sliig Kulde, som jeg hører der har været hjemme, have vi Gud ske Tak været forskånede for, ude på de store Have bliver det næsten aldrig så koldt undtagen på højere Bredder, Frost er en Sjældenhed, det er når man kommer ind under Landet, man får Kulden at føle. Men så er der til Gengæld den skarpe klamme Blæst og den fugtige Luft, Regnen og Stormene - som sagt vi kom ud og havde godt Vejr og god Vind i Begyndelsen, og vi avancerede godt øst over. Så var det Dagen til Lille Juleaften, at Barometeret faldt, og om Natten gik vi for små Sejl; men det var dog så tåleligt Vejr, næste Dag den 24. December lænsede vi af Sted, 2 Mand til Rors for Stumpen og rebet Fok, Søen gik allerede kolossal, et virkeligt storartet Syn, om Aftenen, Juleaften, faldt Barometret på Storm, og vi gjorde fast alle Sejl med Undtagelse af Forestumpen (et mindre Sejl). På Hundevagten lidt efter 3 (?) brød Stormen løs, det blæste frygteligt hårdt hele Natten igennem, og vi lænsede af Sted, heldigvis var det ikke så videre koldt. Så kom Juledagen, Gud give, jeg aldrig må opleve dens Mage, det var den sørgeligste i mit Liv. Vor Vagt var til Køjs fra 8-12, men cirka Klokken 11½ blev jeg vækket ved Råbet "Alle Mand på Dæk". Skynd Jer ud, blev der sagt, Ratten (Rorstangen og Hjulet) er slåen i Stykker og 2 Mand dræbte! I en Fart vare vi på Dæk, jeg kom ud uden Olietøj; Skuden lå tværs i den svære Sø, vi kunde hvert Øjeblik vente en Brækker eller Bråt, som det kaldes, der måtte handles i en Fart, vi sprang ned til læ Braser, jeg så agter over, der lå Rattet, Malerpotter, knuste Brædder o.s.v. og flød, og stakkels lille Johan, Jungmand, Søn af Bladredaktøren i Tvedestrand, en kæk og brav lille Gut, hans Hoved var knust, Stakkel, han var dog vist ikke ganske død i det Øjeblik, thi jeg synes, jeg så ham røre sig, ingen kunde springe til ham, vi måtte bjærge Skuden, vi satte så Stormmesanen og langsomt svingede hun til Vinden. Nu var da den værste Fare over; men dermed var ikke alt gjort, vi måtte bringe Styregrejerne i Orden. En SØ havde væltet sig ind over Dækket (agter) og knust Rundhuset (et Hus agter for Roret), det gjaldt nu om at få Vraggodset af Vejen; jeg gik da agterover igjen for at hjælpe til, og ret som jeg kom rundt Kahytten, fik jeg Øje på Liget af Ole Bøe, Matros, ligeledes fra Tvedestrand. Det kom så uventet, thi jeg vidste endnu ikke, at han også var død, og det var et frygteligt Syn, hans Hoved var fuldt af Blod og Farve, Ansigtet gult og fordrejet, og et Sår over Tindingen. Alt Liv var ganske udslukt. Aa du skulle blot vide, hvilken Stemning man kommer i ved at se sine Kammerater ligge livløse og blodige, jeg følte det så knugende og syntes, jeg vilde ikke tro mine egne Øjne, det var så underligt med den bratte og uventede Overgang fra Liv til Død. Imidlertid, det var allerede Middag, og vi måtte have Styregrejerne i Orden, inden det blev mørkt, så hamrede vi resten af Rundhuset ned med Øxen, og inden Aften havde vi alt i nogenlunde brugbar Stand. De to stakkels Afdøde havde stået ved Roret, medens vi sejlede ret for Vejret, Vinden var netop begyndt at løje af, og de andre vare i Færd med at sætte Sejl, da en umådelig SØ væltede sig ind over Agterenden og knuste Rundhuset, som på samme Tid klemte Rorgængerne mod Kahytten og knuste deres Hoveder. Ja, det var sandelig en sørgelig Jul, og aldrig vil den gå mig af Minde, jeg vil oprigtig håbe, at den næste

må blive en Del hyggeligere og bedre, bedst om jeg kunde være hjemme til den Tid. Henad Aften stillede Vejret af, de Døde bleve vaskede og syede ind og en Jærnvægt bunden til deres Fødder. Vi bare dem ud af Kahytten og lagde dem på Dækket, så sang vi en Psalm "Hvo ved hvor nær mig er min Ende", Kaptajnen læste en Begravelsestext og dernæst bleve de da sænkede en ad Gangen i Havet. Vi stode med blottede Hoveder, og så ud over Rækken, det var Solnedgang, alle græd, ja vi kunde næsten ikke få Ordene frem, og da de bleve lagte på Brædtet, og vi så dem med et Plask glide ud i det dybe, klare Vand, hvor man kunde se dem synke ned i en Bue, o, da følte jeg mig greben af en slig vemodig og andagtsfuld Følelse, hvis Lige jeg aldrig har kjendt. Der ligge de nu midt ude på Atlanterhavet i den store våde Grav, Gud være deres Sjæle nådig og trøste de stakkels Efterladte, som i Dag have fået den sørgelige Efterretning, Ole efterlader sig en gammel Moder, Hustru og Barn, alle uden Forsørger, og Johans stakkels Forældre. Han var så flink og lovende en Gut, som havde vundet alles Hjærter om Bord. - Sikkert bør jeg være Gud taknemmelig, at han har sparet mit Liv, om jeg havde havt Roret, havde jeg fristet samme Skæbne, denne Ulykke har nu vistnok bragt mig til Eftertanke og ligeledes andre, Gud give, at jeg aldrig må glemme den alvorlige Påmindelse om Menneskelivets Skrøbelighed, han gav mig der, og at den ikke må være spildt. I det Hele taget har jeg begyndt at tænke lidt mere over de Dele, og jeg føler, at en Sømands Liv må hengå i Guds frygt; thi der findes sikkert ingen anden Livsstilling, som i højere Grad behøver Religionens Trøst end denne, eller hvem bør vel oftere have Gud i Tankerne end den, som bestandig har hans Magt og Styrke for Øje, og hvor skal vel et Menneske få Kraft og Styrke til at udstå Farerne og Rædslerne ved Vinterstormene undtagen ved at bede Gud derom; men den som forlader sig på Gud, behøver jo ikke at frygte noget.

Så fortsatte vi da vor Rejse, nedtrykte og mismodige, det var som enhver ventede, at Døden skulde ramme ham i næste Øjeblik, imidlertid Sømanden har et let Sind, og det værste var snart overstået. I Tiden mellem Jul og Nytår havde vi tunge Dage, vort Antal var jo formindsket, hyppig Kuling og Storm, Sejlsætning og Sejlbjærgning, Udpurring om Natten o.s.v.

Først den 30. December fik vi fint Vejr, som holdt sig et par Dage. Havde Gud nu bedrøvet os ved at give os så sørgelig en Jul, så gav han os god Erstatning ved et lykkeligt Nytår. Det var den 31. December, jeg havde Roret om Morgenen fra Klokken 8, henimod 8^{1/2} så jeg en Sejler forude, og da Kaptajnen lidt efter kom på Dækket, varskoede jeg ham. Da vi kom nærmere, syntes jeg dens Rig var så underlig, jeg mente det måtte være en Skonnertbark, Kaptajnen troede det var en Dampbåd. Jeg så dernæst, at der var så svært et Skrog til Riggen, og det slog mig da, at det måtte være en Havarist, jeg sagde det til Kaptajnen, som tog sin Kikkert, og dernæst gav ordre til at holde af for Vraget, hvad det viste sig at være. Vi purrede Frivagten ud og gjorde Prammen klar, Vejret var smukt med frisk Brise og nogenlunde smult Vande, men Søen ruller alle Tider i Atlanterhavet, og var stor nok for en lille Pram. Da vi kom nærmere, så vi at der var rejst en Flagstang med en Presenning på Vraget, Mesansmasten og lidt af Stormasten stode; men ellers var Skuden frygtelig ødelagt, Bådene vare vaskede væk, ligeledes Ruffen og Kahytten, Ankerne o.s.v. Roret var borte og Agterenden slået i Stykker, så at Enderne af Plankelasten stak ud. Efter en Stund så vi nogle Folk komme frem på Bakken (forude) i alt 11 Mand, der klyngede sig til Gangspillet, de fleste vare i Olieøj og Søstøvler. Vor Båd blev nu sat i Vandet, og Tømmermanden, Styrmanden og en Matros gik i den for at bjærge de Skibbrudne, de måtte gå 3 Ture, det var ikke just farligt, da det var pænt Vejr, men så dog temmelig stygt ud i den høje Sø. Jeg ville gerne været i Båden af Interesse, men kunne ikke gå fra Roret. Det må have set godt ud, da vi kom op for den fine Brise, gav op Bramsejlene og brasede bak, da vi havde fået første Bådladning om Bord, vendte vi og gik tilbage til Vraget, som vi vare drevne langt i Læ af. Den Gang vi kom frem, svingede vi Hattene til hinanden, og Kaptajnen på den forliste Skude råbte noget til vor Skipper om at bjærge dem, hvorpå Nielsen svarede: "Ja, nu skal vi gjøre alt, hvad vi kan!" Ere I Norske - Ja. Det var en stor gammel Amerikanerbark, solgt til Arendal

ved Navn "Saranak" (?), kommende fra Nova Scotia med Plankelast til Liverpool. For 10 Dage Siden var Skuden kæntret i en Orkanbyge og havde først rejst sig igjen, da Riggeren var gået Overbord, imidlertid havde de hængt i Røsterne indtil hun rejste sig, en halv Snes Minutter, Kahyt og Ruf, Både, Proviant, Vand og alt var skyllet over Bord. De havde ingen Ild i de 10 Dage, intet Brød eller Vand, kun 3 Gæs, som vare under Bakken, på dem havde de levet i al den Tid, rå og i Rationer af en Fingers Størrelse om Dagen, de havde fået Regn at slukke Tørsten med, og heldigvis var der et Værksted under Bakken, hvor de havde en Smule Ly, et Par Sejllaser, som de havde hængt op i Mesansvantet havde holdt Skuden til Vinden og Søen, og som ved et Guds Under, havde den bedste Side af Skroget hele Tiden drejet sig imod Søen, ellers vilde Vraget være blevet splittet. De havde naturligvis lidt meget, men så dog ikke så videre medtagne ud, og kom snart igjen til Hægterne, Tømmermanden var en gammel Mand højt oppe i Tredserne, han havde næppe gjort det mange Dage længer. Kaptajnen var en overmåde elskværdig Mand, som strax måtte vinde enhver for sig, han hedder Mortensen. Da de kom om Bord, faldt alle på Knæ både de Skibbrudne og vi, og Kapt. Mort. fremsagde en varm Takkebøn og nedbad Guds Velsignelse over os og vort Skib. Det var virkelig en uforlignelig Lykke at kunne hjælpe på den Måde, det var ret som om, det ganske forjog den pinlige Stemning fra Juledagene, vi tog Folkene ind i Husene, fordelte dem for og agter, hjalp dem med Klæder og Køjer o.s.v. Heldigvis havde vi en Masse Proviant om Bord, men måtte rigtig nok i de sidste dage have Ran~on på Brødet, der var imidlertid nok til at alle kunne blive mætte. Nu var "Henrik Ibsen" godt bemanded, 2 Kaptajner, 2 Styrmande, 2 anden Styrmande, 2 Sejlmagere, 2 Tømmermænd, 2 Kokke o.s.v. i alt 21. Det kneb mest med Pladsen og Spisestellet, thi de stakkels Fyre vare sultne som Ulve. Vi havde en del dårligt Vejr i den følgende Tid; men nåede dog lykkeligt frem, som du ser, det er en Del koldere her ved Kysten, men har ikke stort at betyde, nu vi ere i Havn. Jeg er rask og veltilpas og det er alt i Orden her om Bord.

Den 18. Januar.

Jeg blev ikke færdig i Går med mit brev, så jeg får fortsætte i Aften. Nu har de stakkels Forældre og Slægtinge fået Underretning om vore 2 Kammerates Død, Gud trøste dem. I "Saranak" havde de mistet Dæksgrutten, som var skyllet over Bord, da Skuden kæntrede. Hele vort Mandskab med Undtagelse af Dæksgrutten og jeg ere afmønstrede i Dag, også Styrmandene, jeg er den sidste fra Tvedestrand. Jeg havde skrevet til M.H. Smith¹, at om der traf sig at være en Skude i England, som skulde på Langfarten, vilde jeg foretrække at gå om Bord i den. Han havde i et Brev til vor Skipper skrevet, at der var en i Tvedestrand, som skulle gå om et Par Måneder, "Hirotha" kommer til Newport om 2 á 3 Måneder, "Skjold" og "Posejdon" i Maj eller Juni til England. De to første kan ikke passe mig, at rejse til Tvedestrand vil koste mig over 50 Kroner, det har jeg ikke Råd til, at gå til Newport og vente, er der heller ikke nogen Mening i, da jeg tvivler på at kunne få noget at bestille der for et Par Måneder, kan i al Fald ikke løbe an derpå. Jeg har derfor valgt at blive stående om Bord til vi komme til Europa igen, rimeligvis bliver det en Tur til New York og derfra til England, i så Fald vil det passe at komme med "Skjold" eller "Posejdon", det bliver det fornøftigste, det ville jo rigtignok ikke være så rart, om vi kom til Brasilien igjen med Kul, men det får jeg løbe an på, og det er jo ikke nogen Ulykke om end ubehageligt nok. Jeg skal skrive herfra til Smith og underrette ham om min Beslutning. Visummen har jeg fået fornyet. Vi skal have nyt Mandskab fra Tvedestrand, det er jo en lille Overgang for Øjeblikket fra 21 Mands Besætning til 3, Kaptajnen iberegnet. I Går Aftes modtog jeg den smukke Mappe med dit Kabinetsfotografi, som jeg finder udmærket godt, oh jeg er så inderlig glad ved at have et stort godt Billede af min egen kjære Moder, og Mappen er ligeledes en kjær Present, 1000 Tak, lille Moder, også tak for alle de kjærlige Ønsker og venlige Tanker som dine Breve indeholde, hvor godt det dog er at vide, der er et godt Hjem med en elsket Moder og kjærlige

¹ Må være Mads Henrik Tybring Smith. se:

<http://www.dialektika.dk/genealogy/getperson.php?personID=I00003&tree=01>

Side 4.

Søskende, en lille Plet, hvor man kan trække sig tilbage, når man er kjed og træt af Verden, dens Tummel og Bryderier, et venligt Asyl, hvor man kan finde Trøst og Hvile. Aldrig kan jeg takke dig nok, min egen søde Moder. - I Dag fik jeg dit Brev af 18/12 til Amerika med det smukke Nytårskort. Hjærtelig Tak for din hyppige Skriven til mig. I Aften får jeg ikke Tid at besvare alle de mange Breve, det skal jeg tage mig for en af de første Aftener, så snart jeg har fået vasket et par Skifter, thi i Søen havde vi så dårlig Lejlighed til at vaske, snarest muligt skal jeg skrive til Ingeborg og A og E, hils dem mange Gange og Tak dem for deres Breve og gode Ønsker. Jeg får frygteligt travlt her med at skrive og bringe mine Ting i Orden. Vil du gjøre mig en Tjeneste? At købe for mig 2 á 3 Par lange uldne og tykke Strømper, og en tyk ulden Skjorte og sende mig dem snarest muligt, jeg tror ikke, der er nogen videre stor Told derpå, vi blive nok en 10 - 12 Dage endnu i Exmouth (jeg, slipper heldigvis for at losse denne Last, her er Folk fra Land, ligeledes vil jeg bede Alfred sende mig et Par tyske og franske Bøger, uindbundne og i lille Udgave (Bibliotheque Nationale), det koster da kun en Bagatel i Porto; men jeg vil ikke, at I skulle betale; men tag Pengene af min Træk. Tak fordi du giver mig Lov til at vente med Betalingen af min Gæld til dig, jeg er nødt til at tage imod din Godhed, men gjemt er ikke glemt, dog derom i næste brev. Nu til Slut, min egen Moder de kjærligste og bedste Ønsker fra din trofast elskende Søn Frits. Hils mine Søskende mange gange fra mig, ligeledes alle Venner og Bekjendte og tak dem for de mange Hilsner.

Randers, den 10. april 2003.

Min far, Frits Johannes Thorvald Brahde, født den 7.11.1870 i Nexø skrev dette brev i januar 1893, det er scannet ind på min pc, og et antal kopier printet til brug for familiemedlemmer. Desuden har jeg her afskrevet brevet, det er tæt skrevet på fire foliosider, som er udnyttet til det yderste, der er kun en ganske smal margin, hvor der på side 3 står: "Jeg håber, du kan læse dette Gnidder." Brevets sidste afsnit er ligeledes skrevet på tværs i venstre margin af side 4. Jeg har søgt at bibeholde den oprindelig retskrivning, der afviger en del fra nutidens. Der er steder, hvor skriften er svær at tyde, derfor kan der have indsneget sig mindre afvigelser fra den originale retskrivning. I brevet er anvendt å, og ikke som jeg havde ventet aa.

Hans Brahde.

Aalborg, den 22.10.2007

Om brevet i øvrigt må bemærkes, at når faderen, Carl Valdmær Johnson Brahdé, hverken nævnes eller hilses i brevet, skyldes det, at denne længst var død, 5. september 1881. Ingeborg og Alfred er to af hans søskende, Kamma må antages at være den tredje: Jutta Elisabeth *Karoline* (sidst i brevet hedder det: „snarest muligt skal jeg skrive til Ingeborg og A og E.“ – her refereres åbenbart til Kamma som E for Elisabeth). Søkendeflokken er dermed alle nævnt, idet der ganske vist var to mere, men disse døde som helt spæde.

Vedr. min farfars brug af 'å' fremfor den tids gængse 'aa' kan det måske skyldes sømandslivet og/eller omgang med skandinaver i Norge. Ved forlængelse af hyrekontrakt med barken Henrik Ibsen i oktober 1892 bruger min farfar tegnet 'aa' – altså få måneder før ovenstående brev bliver affattet. Hvilket tegn, han siden i livet anvendte/foretrak, véd jeg ikke nærmere, men som adjunkt og senere lektor ved Randers Statsskole må han næsten nødvendigvis have brugt den officielle retskrivning, 'aa' – i det mindste i undervisningen, om end hans fag var Fransk, Latin og Engelsk, hvor tegnet 'å' ikke forekommer.

Om 'å' vs. 'aa' anfører *Encyklopædien*:

Å, å, 29. bogstav i alfabetet med lydværdien [n] ; indført ved retskrivningsreformen i 1948 i stedet for skriveformen *Aa, aa*; se retskrivning.

Digrafen betegnede oprindeligt [a:], men fra 1200-t. [n] . Bogstavformen *Å, å*, kaldet bolle-å, opstod i svensk håndskrift i 1400-t. som en sammenskrivning af *a* og *o* med en lydværdi først svarende til diftongen, senere til [n] . Mange danske sprogforskere har siden 1700-t. foreslået bolle-å indført i Danmark og Norge, og blandt skandinaver og i højskolekredse er det brugt fra midten af 1800-t. Norge indførte officielt bogstavet i 1917, mens flere forsøg i mellemkrigstidens Danmark blev bremset.

Efter 1948 måtte *Aa, aa* dog fortsat bruges i personnavne, fx *Ågård* eller *Aagaard*, mens alle stednavne skulle ændres, fx *Aalborg* til *Ålborg*. Beslutningen vakte visse steder stor modstand, og det blev derfor i 1984 muligt for kommunale myndigheder at skrive *aa* i lokale stednavne, selvom den officielle retskrivning bevarede *å*. Bolle-åets placering som sidste bogstav i alfabetrækken blev først endeligt afgjort med Retskrivningsordbogen af 1955.

Reformen var længe om at trænge igennem; bl.a. fortsatte flere aviser helt op i 1960'erne af tekniske og ideologiske årsager med at skrive *aa*. De fleste personnavne skrives i nutiden stadig med *aa*.

CGTor

Udtale.

I dansk udtales *å* enten som en halvlang central bagtungevokal [n] , som en lav rundet bagtungevokal [j] eller som en lav midttungevokal [C] . Udtalen af de to bagtungevokaler kan være lang, fx *åben, mål, gå, på*, eller kort som i *gå på pension*; [j] , der repræsenterer bogstavforbindelsen *år*, udtales langt i fx *år, hård* og *tåre* og kort i fx *århundrede, hårdtpumpet* og udtrykket *en tår vand*. Midttungevokalen [C] er altid kort; den forekommer i fx *blålys, rådden, måltid, hånd* og *måtte*.

AKark

Per Brahdé